

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİNİN BELİRLENMESİ: ULUBEY MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

*A Study On The Determination Of Communication Skills Of Vocational School Students:
Sample Of Ulubey Vocational School*

Yrd. Doç. Dr. Ozan ÇATIR

Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulu Turizm ve Seyahat Hizmetleri Programı,
ozan.catir@hotmail.com, Uşak/Türkiye

Musa KARAÇOR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği
ABD, Afyon/Türkiye

Çatır, O. & Karaçor, M. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Belirlenmesi: Ulubey Meslek Yüksekokulu Örneği”, Vol:3, Issue:16; pp:181-191 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

10/10/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

15/11/2017

Anahtar Kelimeler

Meslek Yüksekokulu, İletişim
beceri düzeyleri

Keywords

Vocational School,
communication skills level

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ön lisans düzeyinde eğitim alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri düzeylerinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılı bahar döneminde Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 340 ön lisans öğrencisi katılım sağlamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ön lisans öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this research is to evaluate the communication skills of vocational school students. In this context, research students constitute university students who are studying at associate degree level at Uşak University Ulubey Vocational School in the spring term of 2016-2017 academic year. The research's universe constitutes the students who graduated from Uşak University Ulubey Vocational School in the spring semester of 2015-2016 academic year. Survey technique was used to collect data in the study. According to the results of the study, it was determined that the level of communication skills of the associate degree students is high.

1. GİRİŞ

İletişim bireylerin mesleki ve sosyal yaşamlarını sürdürebilmelerinde büyük etkiye sahiptir. Örgütlerinde varlıklarını sürdürebilmeleri ve uzun yıllar faaliyet gösterebilmeleri örgüt içinde kullanılan iletişim becerileri ile ilişkilidir. Ayrıca iletişim becerileri, yaşamın her anında meydana gelen her türlü değişim ve gelişimden etkilenmektedir. İletişim bireysel yaşamda ve örgütsel yaşamda başarının anahtarıdır. İletişim hem insanların yaşam kalitelerini artırmak, kişilerarası çatışmaları en aza indirmek hem de kurumların başarıyı yakalayabilmeleri için oldukça önemli olan bir unsurdur (Eroğlu ve Yüksel, 2014: 3).

İletişim beceri düzeylerini belirlemeye yönelik meslek yüksekokullarında yapılan çalışmaların az olması (Erigüç, Şener ve Eriş, 2013; Erigüç ve Eriş, 2013) nedeniyle bu çalışma yapılmıştır. Araştırmanın Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulunda yapılması çalışmaya özgün bir değer katmıştır. Bu çalışmanın amacı meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin belirlenmesidir. Ayrıca meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelemektir.

İletişim kavramı, kelime olarak incelendiğinde Latince kökenli “communis” sözcüğünden türettiği, İngilizce “communication” kavramının karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir. İletişim bir

etkileşimi, paylaşım yaşamayı, toplumsal birliği ve toplu halde yaşamayı ifade eder. Diğer bir deyişle, iletişim sürecinin temelinde bireylerin toplumsal bir varlık olarak etkileşim kurmaları gerekmektedir (Çağlar ve Kılıç, 2011: 4). Karşılıklı var olan değişimleri bildiren, bu bilgileri aktaran, yaşanılan benzer yaşam deneyimlerinden benzer duygulara sahip olup karşılıklı birbirine ifade eden topluluk ya da toplumun duygu ve yaşantılarını birbirlerine bildirmesi iletişim süreci olarak belirtilmektedir. Yeryüzünde doğa koşulları içinde hayatını idame ettirmek için çeşitli gereçler temin eden, araştırırken bir takım bilgilere ihtiyaç duyan ve bilgileri bulup, bu bilgileri kullanırken işbölümü yapan, iş bölümünün getirdiği farklılaşmaları haklı kılmak için değer ve inanç sistemleri üreten ve farklı kesimleri bir araya getirmeyi amaçlayan insanların etkinliği iletişim olarak ifade edilebilir (Oskay, 1993; Kadakal Dölek, 2015).

Bireylerin iletişim beceri düzeylerinin yüksek olması sosyal ve mesleki yaşantılarında diğer bireyler ile uzun süreli ilişkiler kurulmasına, geliştirilmesine ve sürdürülmesine olanak sağlar. Doğru ve anlamlı kurulan ilişkiler, bireylerin yaşamlarında kendilerini daha mutlu hissetmelerini sağlar. Dolayısıyla mutlu olduğunu hisseden bireylerin toplumsal ve örgütsel yaşamda uyum seviyeleri yüksek olur ve verimlilikleri yükselir. Diğer bireylerle başarılı ilişkileri kurabilmek öğrenilirse, eğitim yaşamında, mesleki yaşamda ve tüm uğraş alanlarında kişisel mutluluk elde edilmiş olacaktır. Dolayısıyla bireylerin iletişim becerilerine sahip olmaları bireysel ve sosyal yaşamda oldukça önemlidir (Yüksel, 2001: 150; Kaya, 2013: 32).

Bilişsel yaşantılarımız hemen her alanda etkinliğini göstermektedir. Özellikle diğer bireylerle kurduğum iletişim sürecinde büyük önem taşımaktadır. Çevremizdeki bireylerle ve bağlı bulunduğumuz örgütle sağlıklı bir iletişim kurabilmek ve bu süreci devam ettirebilmek için doğru düşünmeye ve zengin bilişsel yaşantıya ihtiyacımız olduğu ifade edilebilir. Düşüncelerimiz, duygularımızı ve davranışlarımızı etkiler, yönlendirir. Dolayısıyla sağlıklı düşünebilmek diğer insanlarla kuracağımız iletişim sürecinde oluşabilecek engellerin ortadan kalkmasına katkı sağlayacaktır. Öte yandan kişilerarası iletişim çatışmalarını en aza indirmek için öncelikle etkin dinleme becerilerine sahip olmak gerekmektedir. Her canlı öncelikle toplumsal yaşamda var olduğu için saygı duyulmayı hak etmektedir. Nitekim bireylere saygı duyma ve sahip olunan ön yargıların doğru düşünülerek kontrol altına alınması iletişim sürecindeki yaşanabilecek engelleri en aza indirgeyecektir (Işıksaçan, 2008: 23).

İletişim süreci algıların devreye girmesiyle başlar. Algılanan uyarılar bireylerin birbirleri ile kuracakları toplumsal ilişkinin aracılığıyla üstlenmektedir. Bu ilişki toplumsal bir etkileşim olarak büyük oranda iletişim sürecinin işlemeye başlamasıyla oluşur. Duyusal sesler, cıgıllıklar, yapılan nidalar, jestler ve çoğu zaman sahip olunan beden dili bile diğer canlı türlerinde de görülebilen, bir anlamda iletişimin alt türleri olarak ifade edilebilir. Algılara gösterilecek tepkileri geliştirilmiş dil'e yansıtılabilen tek canlı türü insandır. İnsan geliştirdiği iletişim türü ile diğer canlılardan farklılık elde etmiştir (Oskay, 2010: 312). İnsanlar yarattıkları an itibari ile iletişime bağımlı hale gelmişlerdir. Bireylerin toplumsal yaşama zorunluluk duymaları gereği iletişim süreci yaşam boyu devam etmektedir (Tuna ve Akbaş Tuna, 2007: 130).

İletişim toplumsal yaşamın gelişmesine ve devam etmesine katkı sağlar, bu nedenle toplumsal yaşamın temel gerekliliklerinden birisini oluşturur. İletişimin olmadığı bir insan toplumu düşünülemez. Bu yüzden var olan bütün insan toplumları birbirleriyle ilişki sürecinde iletişim ağını kullanmaktadırlar. Bireyler doğuş itibarıyla edindikleri iletişim ağları içinde bütün duygusal ve düşüncesele yaşantılarını şekillendirirler. İletişim, insanın yaşam boyu bütün anlam değişiminin yansıtma ve kendini ifade edebilme aracı olarak en güçlü becerisidir (Zıllıoğlu, 2010: 29). İletişim, insanların toplumsallaştırılmalarının bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Bugün, doğa kadar eski bir geçmişe sahip olan iletişim artık bir bilim dalı olarak edilmektedir. İletişim, insanların yaşamlarının her anında kendisini ifade etmesi için zorunludur. Ancak gerçekleştirilen iletişim bazen bilinçli bazen bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirilir.

İletişim süreci pek çok farklı amaçlar doğrultusunda kullanılıyor olsa bile asıl amaç, bireylerin kendilerini anlatabilme ve diğer bireyleri etkileyebilme istekleridir. Özellikle örgüt içinde bulunan insanların birbirleriyle uyumlu biçimde amaçlarına ulaşabilmeleri için iletişimin sahip olduğu pay yadsınamaz. Nitekim iletişim sadece bireyler arasında yaşanan mesaj alışverişi süreci değil, insanların toplumsal yaşamda yer edinmeleri için vazgeçilmez bir etkinlik biçimidir. Başarılı bir iletişim süreci için kaynak, alıcı ve ileti de bir takım özelliklerin olması gerekmektedir. Eğer bu öğeler bir takım

özelliklere sahip olmaz ise iletişim süreci kesintiye uğrayabilir. İletişimde engeller olduğu zaman, anlaşmazlıklar olur ve hem bireysel yaşamda hem de örgütsel yaşamda çatışmalar yaşanır (Sezgin ve Akgöz, 2009: 7; Tutar, Yılmaz ve Erdönmez, 2003: 8).

İnsanlar doğdukları ilk gün itibarıyla son güne kadar yoğun bir yaşam mücadelesi içindedirler. Bu yaşam mücadelesi her geçen gün değişmekte ve zorlaşmaktadır. Söz konusu bu mücadelede başarılı olabilmek için sahip olunan iletişim becerilerinin sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü yaşam iletişim sürecinin yerinin doldurulamaz olduğunu göstermektedir. Birey yaşam süresi boyunca değişime ve gelişime açıktır. Yaşanan değişim sürecinin etkileri iletişim aracılığıyla diğer bireylere aktarılır. Bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri kullanılan iletişim becerileri ile topluma ifade edilir. Kişilerarası ilişkilere yön veren en büyük etken yaşanan iletişim sürecidir. Bireyler kendilerini daha iyi ifade edebilmek, anlatmak, diğer bireyleri anlamak ve diğer bireylere ulaşabilmek için iletişimi kullanırlar (Usluata, 1995: 5).

Kişilerarası ilişkiler, bireylerin birbirlerini anlamak için gösterdikleri sürekli değişen ve gelişen bir etkileşim sürecidir. Bireylerin yaşadıkları bu paylaşım sürecinin oluşturulması, geliştirilmesi, sürdürülmesi ve sona ermesinde iletişim etkin rol oynamaktadır (Kaya, 2013: 62; Caputo, Hazel ve McMahon, 1994). Kişilerarası iletişim süreci, kişinin iç ve dış çevreden aldığı uyaranların etkisiyle başlar ve kendi içinde anlam yaratması, kişilerarası iletişim süreci içinde iken geribildirimde bulunması ile son bulur (Gürüz ve Temel, 2008). Kişilerarası ilişkiler ve iletişim becerileri, taşıdıkları önem nedeniyle çok ilgi çeken ve üzerinde pek çok araştırmanın yapıldığı bir konudur. Yapılan araştırmalar, kişilerarası ilişkilerin ruh sağlığını korumaya yarayan destek sistemleri olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Ruh sağlığı yerinde olan bireylerin de sağlıklı kişilerarası ilişkileri kurduğu bilinmektedir. Nitekim, bireylerin sağlıklı ve doyum verici ilişkileri kurmalarında fiziksel ve psikolojik iyi oluşlarının önemi vurgulanmaktadır. Kendisini olumlu algılayan, sınırlılıklarının farkında olduğunda bile kendisinden memnun olan, kişisel ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak şekilde çevreyi bile şekillendiren, bağımsız hareket edebilen, yaşamında amaçları olan, kapasitesinin farkında olup, bu kapasitesini geliştirmeye çalışan, başkalarıyla güvenli ve sıcak ilişkiler geliştiren bireyler psikolojik iyi oluşa (psychological well-being) sahiptirler. Psikolojik iyi oluşa sahip, ruh sağlığı yerinde olan bireyler çevresindeki kişilerle sağlıklı ve mutlu ilişkiler kurabilirler. İletişim becerilerini oluşturan öğeleri ilişkilerinde içselleştirilerek kullanabilirler (Yüksel Şahin, 1997).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Eskiyörük (2014), turizm öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında turizm öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Araştırmada cinsiyet değişkeninde herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Bingöl ve Demir (2011) çalışmalarında sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin tespit edilmesini amaçlamışlardır. Söz konusu araştırma sonuçlarında sağlık yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduğu ve araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarı durumları ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Bingöl ve Demir, 2011: 152-159).

Pelit ve Karaçor (2015), lisans eğitimi gören turizm öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerini belirlemek amacıyla çalışma yürütmüşlerdir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu yönündedir. Araştırma sonucunda kadın öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Buna göre kadın öğrenciler daha yüksek iletişim becerilerine sahiptirler. Ayrıca iletişim beceri düzeylerinin geliştirilmesi için bireylerin okuma alışkanlığı edinmeleri gerektiği vurgulanmıştır (Pelit ve Karaçor, 2015: 835-860).

Toy (2007), mühendislik fakültesi ve hukuk fakültesi öğrencilerinin katılımcı olarak destek sağladığı araştırmasında kişilik özellikleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgular iletişim becerilerinin cinsiyet değişkeninde kadın öğrencilerin daha yüksek ortalamaya sahip olduklarını göstermektedir. Öte yandan iletişim beceri düzeyleri karşılaştırılmasında hukuk fakültesi öğrencilerinin mühendislik fakültesi öğrencilerinden daha iyi oldukları belirlenmiştir (Toy, 2007: 100-116). Kılıçgil vd., (2009) iki farklı üniversitede eğitim gören öğrenciler üzerinde yürüttüğü çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Kadın öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında iletişim beceri düzeyleri arasında bir farklılık tespit edilmiştir. Kadın öğrenciler daha yüksek iletişim beceri düzeyine sahiptirler (Kılıçgil vd., 2009: 19-28).

Tepeköylü, Soytürk ve Çamlıyer (2009), beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencileri üzerinde yürütülen çalışma sonucunda genel olarak öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek iletişim beceri düzeyine sahip oldukları çalışma sonucundaki bulgular arasındadır (Tepeköylü, Soytürk ve Çamlıyer, 2009: 115-124).

Çetinkaya ve Alparslan (2011) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin duygusal zekanın düzeylerinin iletişim becerileri üzerine etkisini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre duygusal zekanın alt boyutları ile iletişim becerilerinin alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada dikkat çekici bir diğer bulgu duygusal zeka alt boyutu olan duyguların yönetimi ile iletişim becerileri alt boyutu olan davranışsal boyut arasında kolerasyon analizi sonucu en kuvvetli ilişkinin tespit edilmesidir. Diğer bir ifade ile bireylerin duygularını doğru düzenleyip, yaşamlarına aktarabildikleri ölçüde iletişim beceri düzeylerinin artacağı söylenebilir. Söz konusu makale çalışmasında öğrencilerin iletişim becerileri ile duygusal zeka düzeylerinin belirlenmesi ve bunları etkileyen çeşitli değişkenlere yönelik daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Çetinkaya ve Alparslan, 2011: 363-367).

Erözkan (2013), iletişim becerilerinin kişilerarası problem çözmeye ve sosyal yetkinliğe etkisini belirlemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre iletişim becerileri ile sosyal yetkinlik ve kişilerarası problem çözme arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda iletişim becerilerinin, sosyal yetkinliği ve kişilerarası problem çözmeyi etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenmiştir (Erözkan, 2013: 731-745).

Bozkurt, Terzi ve Gül (2015) öğrencilerin iletişim becerileri düzeylerinin kişilerarası problemleri çözmeye etkisini inceledikleri çalışmada, kadın öğrencilerin iletişim becerileri puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer bulgu ise iletişim becerileri ile kişilerarası problem çözme arasında anlamlı bir ilişki olduğunun tespit edilmesidir. Bu durumda iletişim beceri düzeyleri arttıkça kişilerarası problem çözme becerilerinin artacağı ifade edilebilir (Bozkurt, Terzi ve Gül, 2015: 369-390).

Armağan (2012), üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve kişilerarası iletişim beceri ilişkisini incelediği çalışmada yalnızlık düzeyi düştükçe iletişim kurma becerisinin yükseldiği bulgusunu elde etmiştir. Bu durumda bireylerin toplumsal yaşama adapte olup sosyal bir varlık olarak kabul görmelerinin iletişim beceri düzeylerini artıracağı öngörülebilir. Öte yandan kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde iletişim algısına sahip olduklarını belirtmiştir (Armağan, 2012: 27-43).

Tokmak, Turgut ve Öktem (2013), turizm öğrencilerinin kişilik özellikleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında yaş değişkeninin iletişim becerilerinde bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. 17-19 yaş grubu aralığının diğer yaş gruplarına oranla daha düşük düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre iletişim becerileri daha yüksek olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca iletişim becerileri değerlendirilmesi açısından ön lisans öğrencileri lisans öğrencilerinden daha yüksek puan ortalaması elde etmişlerdir (Tokmak, Turgut ve Öktem, 2013: 83-95).

Erigüç, Şener ve Eriş (2013), mesleklerine hazırlanmak amacıyla eğitim alan öğrenciler için iletişim becerilerinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer bir ifade ile iletişim becerilerinin üniversite öğrencilerine eğitimleri sürecinde kazandırılması ve geliştirilmesi gerektiği söylenmiştir. Söz konusu çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri incelenmiş ve sonuç olarak kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre iletişim beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Erigüç, Şener ve Eriş, 2013: 45-65).

Demirel, Ökdem ve Saracoğlu (2010), meslek yüksekokulu öğrencilerine verilen iletişim dersinin öğrencilerin iletişim beceri düzeylerine etkisini araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda iletişim becerileri eğitiminin öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeye olumlu katkı sağladığı söylenebilir (Demirel, Ökdem ve Saracoğlu, 2010: 1-8).

Karatekin, Sönmez ve Kuş (2012), ilköğretim öğrencilerinin iletişim becerileri üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden tüm boyutlarda daha yüksek iletişim becerisine sahip olduklarını bulgulamışlardır. Araştırmanın dikkat çeken diğer bir bulgusu ise anne-baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin de iletişim beceri düzeyleri yükselmektedir. Ayrıca

öğrencilerin kitap okuma süreleri uzadıkça iletişim becerileri artmakta, günlük televizyon izleme süresi uzadıkça iletişim beceri düzeyi azalmaktadır (Karatekin, Sönmez ve Kuş, 2012: 1695-1708).

3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

Bu araştırmanın yöntemi “tanımlayıcı (betimsel)” olarak belirlenmiştir. Örneklem yöntemi olarak, “tesadüf olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi” seçilmiştir. Araştırma için veriler anket tekniği ile yüz yüze 7 Mart - 15 Mayıs 2016 tarihleri arasında Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulu önlisans öğrencilerine uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin içeriğin oluşturulmasında daha önce yapılmış çalışmadan (Ersanlı ve Balcı, 1998: 7-12) yararlanılmıştır.

Oluşturulan anket formu 49 soru ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümdeki sorular; katılımcıların demografik ve betimsel özelliklerin belirlenmesine yönelik 8 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümdeki sorular; katılımcıların iletişim beceri düzeylerinin önem derecelerinin belirlenmesi için 41 madde yer almaktadır. 31 maddenin önem derecesinin belirlenmesi için Likert beş seçenekli olarak oluşturulmuştur. Her bir madde 1’den 5’e kadar kodlanarak oluşturulan maddelere katılma dereceleri “hiçbir zaman”, “nadiren”, “bazen”, “genellikle” ve “her zaman” şeklindedir. Ölçeğin aralık genişliği, “dizi genişliği/yapılacak grup sayısı” formülü ile yeniden hesaplanarak yeni katılma dereceleri; “1,00-1,80= Kesinlikle Katılmıyorum”, “1,81-2,60= Katılmıyorum”, “2,61-3,40= Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “3,41-4,20= Katılıyorum” ve “4,21-5,00= Kesinlikle Katılıyorum” aralığı arasında yer almaktadır (Tanrıöğen, 2012:116).

3.1. Verilerin Toplanması Ve Analizi

Anketlerden elde edilen bilgi ve veriler toplandıktan sonra düzenlenmiş ve araştırmanın amacına, niteliğine uygun olarak gözden geçirilerek kodlanmıştır. Uygulama için 500 anket formu dağıtılmış ve elde edilen 400 anket formundan 340 tanesi değerlendirmeye uygun görülmüştür. Elde edilen veriler, “Microsoft Excel 2010” programında kodlanarak “SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0” programına aktarılmış ve bu programda uygun analizler yapılarak (frekans analizi, ortalama, standart sapma, faktör analizi, tek örneklem bağımsız t-testi ve ANOVA) sonuçlar düzenlenerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların iletişim beceri düzeyi boyutlarının belirlenmesi için Ersanlı ve Balcı’nın (1998: 7-12) geliştirmiş olduğu ve Tutuk vd., 2002; Erözkan, 2013b; Toy, 2007; Bingöl ve Demir, 2011; Erigüç, Şener ve Eriş, 2013; Gaskar ve Özyazıcıoğlu, 2014 ve Pelit ve Karaçor, 2015’nin uygulamasını yaptığı anket formu bu çalışmada tercih edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Güvenirliliği ve Geçerliliği

Güvenirlilik analizi örneklemin; güvenirlilik, tesadüfi ve tutarlı olup olmadığının belirlenmesi için kullanılmaktadır. Güvenirlilik analizinde güvenirlilik katsayı değeri (Cronbach’s Alpha - α) 0,80-1,00 arasında çıkması durumunda, örneklem yüksek derecede güvenilirdir (Tavşancıl, 2002: 50; Tanrıöğen, 2012: 176; Bapur, 2014: 95). Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenirliliğini test etmek için 45 katılımcı ile bir ön test uygulaması yapılmıştır. Ön test uygulaması sonucunda anketin α değeri 0,844’tür ($n=45$ için; $\alpha=0,844$ ve $k=41$). Ön test sonucunda istenilen seviyede bir çıkan α değeri bulunduğundan sonra, tüm katılımcıların cevaplarının α değeri hesaplanmıştır ($n=340$ için; $\alpha=0,915$ ve $k=41$). Güvenirlilik analizi sonucu anketteki verilerin yüksek derecede güvenilir olduğu belirlenmiştir. Tablo 2’de iletişim beceri düzeyi değişkenleri ile ilgili faktör analizi sonucu gösterilmektedir.

Tablo 2: İletişim Beceri Düzeyi Faktör Analizi Sonuçları

Faktör 1: Zihinsel				
No	$\alpha= 0,739$	Ort: 4,10	% Var: 13,630	Faktör Yükleri
1		İnsanları anlamaya çalışırım		0,642
2		Düşüncelerimi başkalarına tam olarak rahatlıkla iletebilirim (iletmekte zorluk çekmem)		0,731
3		Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.		0,401
4		Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim.		0,535
5		Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmasam bile fikrine saygı duyarım.		0,668
6		Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.		0,751
7		Dinleyenin anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim.		0,535
8		Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim		0,721
9		Karşımdaki kişinin bana ters düşen duygu ve düşüncelerini yargılamaktan kaçınırım		0,687
10		İletişim kurduğum kişinin eğer varsa sorununu anlamaya çalışırım		0,669
11		Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapmaktan kaçınırım		0,745

12	Öneride bulunduğum kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim	0,674
13	Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak, duygu ve düşünceleri anlamaya çalışırım	0,592
Faktör 2: Duygusal		
No	$\alpha = 0,746$	Ort: 4,08
		% Var: 11,654
		Faktör Yükleri
14	Eleştirilere açığım	0,780
15	Karşımdaki kişiyi dinlerken ona odaklanırım	0,480
16	İnsanları dinlerken rahat olurum (sıkılganlık göstermem)	0,714
17	İnsanlara güvenirim	0,780
18	Rahatsızlık duymadan karşı cinsten biriyle iletişim kurarım	0,501
19	Gerektiğinde özür dilerim.	0,701
20	Çevremdeki insanlara karşı ilgiliyimdir (ilgisizlik göstermem).	0,697
21	Çoğunlukla duygularımdan eminimdir.	0,594
22	İletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılaktan mutluluk duyarım.	0,466
23	Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder.	0,401
24	Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım.	0,444
25	İletişim kurduğum kimselerden, bir şeyler alır ve onlara da bir şeyler verdiğimi hissedirim.	0,543
26	Beni rahatsız eden duygularımı sıkıntı çekmeden (rahatlıkla) iletebilirim	0,526
27	İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.	0,698
Faktör 3: Davranışsal		
No	$\alpha = 0,793$	Ort: 4,17
		% Var: 7,331
		Faktör Yükleri
28	İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.	0,709
29	Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.	0,745
30	Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.	0,573
31	Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm.	0,694
32	Başkaları konuşurken sabırsızlayıcıdır, onların sözünü kesmeden dinlerim	0,709
33	Konuşurken ilk adımı ben atarım (atmaktan çekinmem)	0,522
34	Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.	0,685
35	İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne bakarım.	0,707
36	Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltilirim.	0,606
37	İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatmak için şeyler yaparım.	0,424
38	Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.	0,494
39	Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atarım (atmaktan çekinmem)	0,551
40	Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.	0,633
41	İnsanlara cevaplamada zorlanacakları ani sorular yöneltmekten kaçınırım	0,694
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO Değeri): 0,855		
Approx. Chi-Square (Ki-Kare Değeri): 5289,526		
d: 946		
Sig.: 0,000		

Araştırmada iletişim beceri düzeyine ait 41 ifade faktör analizi ile değerlendirilmiş ve % 65,614 açıklayıcılık düzeyine sahip 3 boyut elde edilmiştir. Elde edilen bu boyutlar; (i) zihinsel, (ii) duygusal ve (iii) davranışsal şeklinde isimlendirilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde boyutların 4,08-4,17 arasında olduğu görülmektedir. Boyutların ortalamalarına göre sıralanması; 4,17 ile davranışsal, 4,10 ile zihinsel ve 4,08 ile duygusal şeklindedir. Sonuç olarak iletişim beceri düzeyi faktörünün toplam % 35,614 açıklayıcılığa sahip 3 boyut altında toplanmış 41 ifade ile ölçülebilmektedir (KMO: 0,855; X^2 : 5289,526; d: 946; p: 0,000). Her bir boyuttaki ifadelerin ortalaması alınarak elde edilen iletişim beceri düzeyi boyutlarına diğer istatistiksel analizlerin yapılabilmesi için (bağımsız t testi ve Anova), bu boyutların ilk olarak normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Normallik testi için bu faktörlerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerleri “-1, 1” arasında olması halinde değişkenlerin normal dağılım gösterdiği ve olmaması durumunda ise değişkenlerin normal dağılım göstermediği kabul edilmektedir. Boyutların basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3: Boyutların Basıklık ve Çarpıklık Değerleri Sonuçları

	İletişim Beceri Düzeyi			
	Ort.	Std. Sp.	Basıklık	Çarpıklık
Zihinsel	4,1029	0,68571	-0,521	0,506
Duygusal	4,0882	0,68561	-0,446	0,284
Davranışsal	4,1706	0,71665	-0,458	-0,294

Tablo 3 incelendiğinde, iletişim beceri düzeyleri boyutlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta çıkmıştır. Zihinsel, duygusal ve davranışsal boyutların normal dağıldığı kabul edilmektedir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin (i) betimleyici özellikleri, (ii) iletişim beceri düzeyi değişkenlerinin ortalama (standart sapma) değerleri ve (iii) bazı istatistiki analizler (tek örneklem bağımsız t testi ve Anova) 3 ana başlık altında açıklanmaktadır.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerle İlgili Betimleyici Özellikler

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencileri tanımlamaya yönelik olarak demografik (yaş, cinsiyet) ve betimsel özelliklere (sınıf, genel akademik not ortalaması, ikametgâh, aylık ortalama harcama tutarı, barınma türü ve lise mezuniyeti) ilişkin bilgiler açıklanmaktadır. Öğrencilerin betimleyici özelliklerinin değerleri Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin Demografik ve Betimsel özellikleri

Değişkenler	Açıklama	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Yaş	20 ve altı	225	66,2
	21-23 arası	107	31,5
	24-25 arası	3	0,9
	26 ve üzeri	5	1,5
	Toplam	340	100
Cinsiyet	Erkek	85	25,0
	Kadın	255	75,0
	Toplam	340	100
Sınıf	1. sınıf	196	57,6
	2. sınıf	144	42,4
	Toplam	340	100
Akademik Not Ortalaması	1,00-1,49	10	2,9
	1,50-1,99	25	7,4
	2,00-2,49	48	14,1
	2,50-2,99	210	61,8
	3,00-3,49	30	8,8
	3,50 ve üzeri	17	5,0
	Toplam	340	100
İkametgah yeri	Şehir Merkezi	151	44,4
	İlçe Merkezi	131	38,5
	Köy	58	17,1
	Toplam	340	100
Aylık Ortalama Harcama	300 TL ve altı	106	31,2
	301 TL-599 TL arası	130	38,2
	600 TL-899 TL arası	74	21,8
	900 TL-1199 TL arası	28	8,2
	1200 TL ve üzeri	2	0,6
	Toplam	340	100
Barınma Türü	Evde tek başına	28	8,2
	Evde arkadaşları ile	102	30
	Devlet yurdu	9	2,6
	Özel yurt	201	59,1
	Toplam	340	100
Lise Mezuniyeti	Düze lise	113	33,2
	Meslek lisesi	227	66,8
	Toplam	340	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 66,2’sinin 20 ve altı yaş grubunda ve % 75’inin kadın olduğu görülmektedir. Betimsel özelliklere bakıldığında öğrencilerin; % 57,6’sının 1. Sınıfta öğrenim gördüğü tespit edilmiştir. Akademik not ortalamalarına göre öğrencilerin % 61,8’i ile en fazla 2,50-2,99 puan aralığında olduğu söylenebilir. Öğrencilerin çoğunun (% 44,4’ü) şehir merkezinde ikametgâh ettiği ve % 59,1’inin özel yurttan barınmaktadır. Öğrencilerin % 38,2’si 301-599 TL arası aylık ortalama harcamaya sahipken sadece % 0,6’sı 1200 TL ve üzeri ortalama harcama yapmaktadır. Meslek Lisesi mezun öğrencilerin oranı % 66,8’dir.

4.2. Araştırmaya Katılanların İletişim Becerilerine Yönelik Değerlendirmeleri

Tablo 5’de iletişim beceri düzeyi değişkenlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri gösterilmektedir.

Tablo 5: İletişim Beceri Düzeyi Değişkenlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

No	Değişkenler	Ort.	Std. Sp.
Zihinsel		4,10	0,686
1	İnsanları anlamaya çalışırım	4,17	0,870
2	Düşüncelerimi başkalarına tam olarak rahatlıkla iletebilirim (iletmekte zorluk çekmem)	3,72	0,941
3	Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.	3,81	0,924
4	Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim.	3,92	0,965
5	Karımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmasam bile fikrine saygı duyarım.	4,22	0,903
6	Karımdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.	4,08	0,925
7	Dinleyenin anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim.	3,59	1,170
8	Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim	3,51	1,077
9	Karımdaki kişinin bana ters düşen duygu ve düşüncelerini yargılamaktan kaçınırım	3,36	1,090
10	İletişim kurduğum kişinin eğer varsa sorununu anlamaya çalışırım	4,19	0,940
11	Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapmaktan kaçınırım	3,96	0,957
12	Öneride bulunduğum kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim	3,94	0,904
13	Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak, duygu ve düşünceleri anlamaya çalışırım	4,15	0,911
Davranışsal		4,09	0,686
14	Eleştirilere açığım	3,77	1,044
15	Karımdaki kişiyi dinlerken ona odaklanırım	4,13	0,888
16	İnsanları dinlerken rahat olurum (sıkılganlık göstermem)	3,97	1,000
17	İnsanlara güvenirim	3,17	1,328
18	Rahatsızlık duymadan karşı cinsten biriyle iletişim kurarım	3,66	1,110
19	Gerektiğinde özür dilerim.	4,06	1,050
20	Çevremdeki insanlara karşı ilgiliyimdir (ilgisizlik göstermem).	3,89	0,897
21	Çoğunlukla duygularımdan eminimdir.	3,97	0,928
22	İletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılmdan mutluluk duyarım.	4,22	1,011
23	Karımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder.	4,11	1,028
24	Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım.	3,72	0,999
25	İletişim kurduğum kimselerden, bir şeyler alır ve onlara da bir şeyler verdiğimi hissedirim.	3,80	1,004
26	Beni rahatsız eden duygularımı sıkıntı çekmeden (rahatlıkla) iletebilirim	3,74	1,056
27	İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.	3,87	0,906
Duygusal		4,17	0,717
28	İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.	3,92	0,965
29	Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.	4,06	1,002
30	Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.	4,03	0,918
31	Karımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm.	4,17	0,858
32	Başkaları konuşurken sabırsızlayıcıdır, onların sözünü kesmeden dinlerim	4,04	0,954
33	Konuşurken ilk adımı ben atarım (atmaktan çekinmem)	3,80	1,075
34	Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.	3,94	0,953
35	İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne bakarım.	4,19	0,939
36	Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.	3,95	0,994
37	İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatmak için şeyler yaparım.	3,85	1,015
38	Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.	4,05	0,886
39	Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atarım (atmaktan çekinmem)	3,58	1,240
40	Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.	3,97	1,027
41	İnsanlara cevaplamada zorlanacakları anı sorular yöneltmekten kaçınırım	3,61	1,127

Tablo 5’e bakıldığında iletişim beceri düzeyi boyutlarında en yüksek ortalamaya sahip boyut duygusal boyut ve en düşük ortalamaya sahip boyut ise davranışsal boyuttur. Genel olarak ortalamalar

incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal, zihinsel ve davranışsal boyutlarla ilgili olumlu görüş belirttikleri görülmektedir.

4.3. İletişim Becerileri ile Katılımcıların Betimleyici Özellikleri Arasındaki Analizler

Bu bölümde, iletişim beceri düzeyi boyutları elde edildikten sonra öğrencilerin demografik ve betimsel özellikleri ile boyutlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmaktadır. Yapılan analizler sonucunda (tek örneklem bağımsız t-testi) elde edilen değerler özetlenerek yorumlanmıştır. İletişim beceri düzeyi boyutları açısından öğrencilerin lise mezuniyeti arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi için tek örneklem bağımsız t-testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6: Mezuniyet Durumu ile Boyutlar Arasındaki Analizler

Boyutlar	Değişken	N	Ort.	Std. Sp.	t	df	Anlamlılık
Zihinsel	Düz Lise	113	3,9823	0,69414	-2,303	338	0,022*
	Meslek Lisesi	227	4,1630	0,67499			
Davranışsal	Düz Lise	113	4,0000	0,66815	-1,679	338	0,094
	Meslek Lisesi	227	4,1322	0,69140			
Duygusal	Düz Lise	113	4,1593	0,70161	-0,205	338	0,838
	Meslek Lisesi	227	4,1762	0,72549			

Tablo 6'daki sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin mezuniyet durumu ile sadece zihinsel boyut ($p=0,022<0,050$) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mezuniyet durumu ile davranışsal ($p=0,094>0,050$) ve duygusal boyut ($p=0,838>0,050$) arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Meslek lisesi mezunlarının düz lise mezunlarına göre, "zihinsel boyut" açısından iletişim becerilerin de daha gerekli olduğunu düşünmektedirler. Yapılan analizler sonucunda; öğrencilerin yaşı, akademik not ortalaması, ikametgâhı, aylık ortalama harcaması, barınması (ANOVA analizi), cinsiyeti ve sınıfı (tek örneklem bağımsız t-testi analizi) ile iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sonuç olarak hipotezlerden sadece H_{1a} kabul edilmiş, H_{1b} ve H_{1c} ret edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada önlisans öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda önlisans öğrencileri üzerinde anket tekniği ile veriler elde edilmiş ve uygun analizler yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Önlisans öğrencilerinin iletişim beceri düzeyi değişkenleri ile ilgili olumlu görüşte bulunmaktadır. Ayrıca önlisans öğrencilerinin mezun olduğu lise ile iletişim beceri boyutlarından zihinsel boyut arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin düz liseden mezun olan öğrencilere göre zihinsel iletişim bakımından daha olumlu görüş belirtmektedirler. Önlisans öğrencilerine göre iletişim beceri düzeyleri boyutları açısından en çok öneme sahip boyut duygusal boyut çıkmıştır. İletişim becerileri düzeyi duygusal boyutta öğrencilerin, iletişimde karşıdaki kişilerle göz kontağı kurması gerektiği, iletişim anında karşıdaki kişiye söz hakkı tanınması, iletişim anında karşıdaki kişinin sözünü kesmemesi ve iletişim için başkalarını dinlerken süre ayrılması gerektiğini vurgulanmıştır.

Yukarıda elde edilen bulgulardan hareketle uygulamacılara ve araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- ✓ Çalışma Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Farklı Üniversitelerin meslek yüksekokulu veya fakültelerinde de yapılarak, sonuçları karşılaştırılabilir.
- ✓ Öğrencilerin duygusal iletişim becerilerinin daha fazla geliştiği bulgusuna erişilmiştir. Bu anlamda zihinsel ve davranışsal iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.
- ✓ Meslek yüksekokulu öğrencilerinin duygusal, zihinsel ve davranışsal iletişim becerileri düzeylerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Fakülte'deki öğrencilerin iletişim beceri düzeyleriyle bir karşılaştırma yapılabilir.

- ✓ Meslek yüksekokullarında iletişim derslerinin daha fazla önemsenmesi ve sektörün beklentilerine yönelik örgütsel iletişim tarzını benimseyecekleri bir ortam yaratılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Armağan, A., (2012). Yalnızlık ve Kişilerarası İletişim İlişkisi: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (30), 27-43.
- Bingöl, G., Demir, A.,(2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Göztepe Tıp Dergisi, 26, 4, 152-159.
- Caputo, J.S., Hazel, H.C. ve McMahon, C., (1994). Interpersonal Communication: Competency Through Critical Thinking. USA: Allyn and Bacon.
- Çağlar, İ., Kılıç, S.; (2011). Eğitim Fakülteleri için Genel İletişim. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Çetinkaya Ö., Alparslan M., (2011), Duygusal Zekânın İletişim Becerileri Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (16): 363-377.
- Demirel, Y., Ökdem, F. Ş., Saraçoğlu, F., (2010). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Verilen Temel İletişim Becerileri Dersinin Öğrencilerin İletişim Becerilerini Değerlendirme Düzeylerine Etkisi. MYO-ÖS 2010- Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu, Düzce.
- Erigüç, G., Şener, T., Eriş, H., (2013). İletişim becerilerinin değerlendirilmesi: Bir meslek yüksekokulu örneği, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 16, 1, 45-65.
- Eroğlu, E. ve Yüksel, A. H., (2014). Etkili İletişim Teknikleri, (2. Baskı), Açıköğretim Fakültesi Yayını: Eskişehir.
- Erözkan, A., (2013). İletişim Becerileri ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin Sosyal Yetkinliğe Etkisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 13 (2), 731-745.
- Ersanlı, K., Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2 (10).
- Eskiyörük, D., (2014). Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, Cag University Journal of Social Sciences, 11(1).
- Gaskar, S., Özyazıcıoğlu, N., (2014). Anadolu Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri, The Journal of Current Pediatrics, 1, 20-25.
- Gürüz, D. ve Temel, A., (2008). İletişim Becerileri: Anlamak, Anlatmak, Anlaşmak, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Işıksağan, T., (2008). Etkili İletişim, İstanbul, Kum Saati Yayıncılık.
- Kadalkal Dölek, A., (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Karatekin, K., Sönmez, Ö.F., Kuş, Z., (2012). İlköğretim Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.7(3), 1695-1708.
- Kaya, A., (2013). Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim, (5. Baskı), Pegem Akademi Yayınları: Ankara.
- Kılıçgil, E., Bilir, P., Özdiç, Ö., K., Eroğlu, B., (2009). İki Farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7, 19-28.
- Koç, B., Terzi, Y. ve Gül, A., (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri İle Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 4(1), 369-390.
- Oskay, Ü., (2010). XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım, (5. Baskı), İstanbul, Der Yayınları.

- Pelit, E. ve Karaçor, M., (2015), Turizm Öğrencilerinin İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 14 (4):835-860
- Sezgin, M. ve Akgöz, E., (2009), Genel ve Teknik İletişim, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., Çamlıyer, H., (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (besyo) öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7, 115-124.
- Tokmak, İ., Turgut, H., Öktem, Ş., (2013). Turizm Ve Otelcilik Öğrencilerinin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özelliklerinin İletişim Becerilerine Etkisi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 24, 1, 83-95.
- Toy, S. (2007). Mühendislik ve Hukuk Fakülteleri Öğrencilerinin İletişim Becerileri Açısından Karşılaştırılması ve İletişim Becerisiyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutar, H., Yılmaz, M., K., Erdönmez, C., (2003), Genel ve Teknik İletişim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Tutuk, A, Al, D., Doğan, S., (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi Ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 6, 36-41.
- Usluata, A., (1995). İletişim, Cep Üniversitesi. İletişim Yayınları.
- Yüksel Şahin, F., (1997). Grupla İletişim Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, G., (2001). Öğretmenlerin Sahip Olmaları Gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri, Milli Eğitim Dergisi.
- Zıllıoğlu, M., (2010). İletişim Nedir?, (4. Baskı), İstanbul, Cem Yayınevi.